
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДАТНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ СЛУХУ В ПРОЦЕСІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Володимир Джевага

Анотація. Представлена технологія корекції порушених координаційних здатностей дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху. Изучены основные направления, методы и приемы адаптивного физического воспитания младших школьников с нарушениями слуха. Технология включает цели, задачи, направления и этапы внедрения, средства и методы, формы реализации технологии и параметры нагрузки. Выделены блоки технологии: теоретической подготовки, коррекции нарушений координационных способностей (с использованием платформы BOSU) и стретчинга, социализации и контроля. Отмечается, что критерием эффективности технологии является повышение уровня физической подготовленности, появление уверенности в ходе и точности в движениях и жестах.

Ключевые слова: адаптивное физическое воспитание, технология, школьники с нарушениями слуха, координационные способности.

Abstract. In the article the technology of correction of coordination abilities of elementary school children with hearing impairments is presented. The basic directions, methods and techniques of adaptive physical education primary school children with hearing impairments have been studied. The technology includes goals, objectives, directions and implementation stages, tools and methods, technology and forms of realization and load parameters. The technology includes components: theoretical training, correction of coordination abilities (using platform BOSU) and stretching, socialization and control. It is noted that the criterion of efficiency technologies is an increase of the level of physical fitness, appearance and confidence in the accuracy in movements and gestures.

Keywords: adaptive physical education, technology, students with hearing impairment, coordination abilities.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Світова тенденція до зростання кількості осіб з особливими потребами, зокрема осіб із вадами слуху, спонукає наукове співтовариство йти шляхом пошуку найбільш ефективних педагогічних методів і прийомів спрямованих на мобілізацію всіх компенсаторних можливостей дітей із вадами слуху, що буде сприяти їх успішній соціалізації. Численні дослідження показують, що проблема соціокультурної інтеграції глухих безпосередньо пов'язана з показниками фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку [2, 7].

Слід зазначити, що фахівці відгукнулися на запит суспільства і активно напрацьовують досвід застосування інноваційних підходів, методів і засобів фізичного виховання дітей зі зниженим слухом як найбільш ефективного засобу корекції і компенсації фізичних вад [2, 4, 6].

Згідно з даними літератури [3, 5, 8], особливостями розвитку молодших школярів зі зниженим слухом є відставання показників фізичного розвитку, зниження координаційних здатностей, порівняно з їхніми практично здоровими однолітками. Дослідники намагаються коригувати недолі-

ки, характерні для дітей даної категорії, використовуючи можливості фізичного виховання.

Так, С. А. Корольов вважає, що основними засобами фізичного виховання є фізичні вправи, спрямовані на формування і всебічний розвиток їхніх рухово-координаційних здатностей, включаючи вправи, що стимулюють розвиток «ручної спритності» [5].

Наприклад, Т. С. Голозубець теоретично обґрунтувала й експериментально перевірила ефективність методики використання креативних засобів адаптивного фізичного виховання, до якої належать вправи балету, елементи формокорекційної ритмопластики, тілесно-орієнтованої психотехніки актора, психогімнастика, гімнастику з використанням фітболів, корекційні рухливі ігри тощо [3].

Комплексна програма І. П. Випасняка розширила уявлення про вплив українських народних ігор на рухову активність і розвиток психофізичних якостей дітей із вадами слуху [2].

Авторська програма К. О. Осколкової забезпечує розвиток дрібної моторики, корекцію координаційних порушень і формування бази рухових навичок глухих дітей. Програма занять включає

загальноорозвиваючі й спеціальні дихальні вправи, вправи та ігри з м'ячем, ігри на увагу і координацію тощо. [8].

У ході дослідження А. Л. Крамаренко запропонував проводити заняття з фізичної культури зі школярами з порушеннями слуху із застосуванням засобів аудіовізуального впливу, а саме низькочастотних звукових коливань і світлових імпульсів [6].

У програму фізичного виховання дітей для спеціальних установ пропонує включати додаткові комплекси фітбол-гімнастики, «малої» акробатики, артикуляційної гімнастики В. В. Вербина [1].

У процесі фізичного виховання глухих дітей А. П. Киргизов пропонує застосовувати вправи на підвищення рівня функціональних можливостей вестибулярного апарату і його корекцію з використанням корекційно-розвиваючої програми, основою якої є використання засобів баскетболу із застосуванням спеціалізованих навчально-тренувальних моделей в ігровій, тренувальній та змагальній діяльності [4].

Незважаючи на велику кількість досліджень [2, 7–9], сьогодні чинні програми не вирішують усього спектра завдань спеціального виховання молодших школярів з вадами слуху, що визначило актуальність нашого дослідження.

Роботу виконано згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 3.7 «Удосконалення біомеханічних технологій у фізичному вихованні та реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини» (номер держреєстрації 0111U001734).

Мета дослідження – розробити технологію корекції порушень координаційних здатностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху, яка буде використовуватись у процесі адаптивного фізичного виховання.

Методи дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної літератури, педагогічні методи дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Грунтуючись на отриманих результатах констатуючого експерименту, враховуючи закономірності компенсаторного розвитку слабкочуючих дітей, нами було розроблено корекційну технологію з метою впровадження ефективних форм і методів корекції рухової сфери та корекції порушень координаційних здатностей як основного засобу досягнення гармонійного фізичного розвитку та соціалізації дітей з вадами слуху у процесі адаптивного фізичного виховання.

Під час розробки корекційної технології було враховано завдання, які вирішуються в процесі адаптивного фізичного виховання, серед яких

є загальноосвітні, оздоровчі, виховні (зміцнення здоров'я, сприяння нормальному фізичному розвитку, навчання основам техніки рухів, формування життєво необхідних умінь і навичок; розвиток рухових здатностей тощо) та специфічні завдання, а саме корекційні, компенсаторні, профілактичні та лікувально-відновлюючі, що відображають особливості фізичного виховання дітей з вадами розвитку, обумовлені наявністю основного дефекту, супутніх захворювань, вторинних відхилень, фізичного, психічного, інтелектуального характеру.

Під час корекції порушень координаційних здатностей у школярів з порушенням слуху в нашій технології використані групи словесних, наочних та практичних методів навчання.

Під час розробки технології було враховано те, що реалізація методів наочності у процесі корекції порушень координаційних здатностей дітей з вадами слуху потребує комплексного включення всіх збережених видів відчуттів при провідній ролі словесної мови. Таким чином, дотримуючись рекомендації авторів [9, 7], нами застосовано такі методи і методичні прийоми:

✓ для формування знань, наочно-образних уявлень – плакати із зображенням вправ та їх назвою;

✓ для формування наочно-дієвих уявлень – індивідуальні картки (як роздатковий матеріал при організації роботи груповим методом та методом колового тренування) з малюнками та схемами рухів, з описом завдання, покажчиками та орієнтирами напрямку руху;

✓ показ рухів вчителем у різних експозиціях (площинах) із наступним словесним супроводом, а також одночасне виконання вправи вчителем за методом «розповіді-показу» із наступним виконанням дітьми вправи;

✓ показ рухів з одночасною словесною інструкцією (описом, поясненням) в ряді випадків доповнювався уточнюючою мімікою та жестами, мовою для читування з обличчя;

✓ широко застосовувались об'ємні предмети (зокрема паралонові та пінопластові кубики), різні за кольором, формою, величиною, вагою для формування просторових уявлень, а також спортивний інвентар та нестандартне обладнання (платформи BOSU);

✓ знакові та вібраційні сигнали для концентрації уваги, інформації про початок або припинення рухів;

✓ в деякі комплекси вправ включено звукові сигнали музичних інструментів для диференціації та використання залишкового слухового сприйняття при виконанні ритмічних рухів.

Щодо використання у розробленій технології словесних методів навчання, які тісно пов'язані з методами наочності, нами враховано таку особли-

вість дітей з даною нозологією – ураження функції слухового аналізатора, що призводить до багатьох вторинних відхилень і, насамперед, до затримки в мовному розвитку, а отже, у процесі корекційної роботи велику увагу необхідно приділяти розвитку мовлення дитини.

Використання словесних методів у поєднанні з методами наочного сприйняття, на нашу думку, сприяє більш усвідомленому виконанню комплексів вправ, підвищує інтерес до занять.

Як зазначалось, після показу вправи або демонстрації її графічного зображення дітям озвучувалась назва вправи та її основні елементи. Учні пропонувалося кілька разів промовити вголос разом із педагогом порядок виконання вправи, що дозволяє активізувати діяльність сигнальних систем, акцентувати увагу школярів на сприйнятті технічної основи вправи, закріпити асоціативний зв'язок зі створеним зоровим образом вправи.

В розробленій нами технології велика увага приділяється дрібній моториці, оскільки, специфічність розвитку слухового аналізатора провокує порушення мови, а вдосконалення роботи пальців рук, позитивно впливає на мовну функцію.

Кожна з описаних груп методів включає різноманітні методичні прийоми, що відображають специфіку навчання залежно від індивідуальних особливостей дітей із вадами слуху. Саме вибір методичних прийомів дозволяє реалізувати індивідуальний підхід з урахуванням: структури і тяжкості основної вади, наявності або відсутності супутніх і вторинних порушень, фізичного і психічного розвитку, збережених сенсорних систем, медичних показань і протипоказань тощо.

Серед застосованих нами методичних прийомів можна виділити диференційовані способи подачі сигналів до початку руху. Так, в іграх початком до виконання дій служили різні звукові сигнали: свисток, удар м'ячем об підлогу (відчутна для дітей вібрація), дотик (тактильний аналізатор) до руки дитини, як сигнал початку дії, використано включення зорового аналізатора – вчитель давав помах рукою. Застосування різних сигналів застосовано з метою розвитку реакції вибору різної дії на заданий сигнал (подразник) та сприяло активізації усіх сенсорних систем дитини.

Розроблена нами технологія корекції порушень і вдосконалення базових координаційних здатностей розрахована на два семестри – 60 занять та складається з таких блоків:

- теоретичної підготовки;
- корекції порушень координаційних здатностей (використання нестандартного інвентарю, платформи BOSU) та стретчингу (застосування сучасних оздоровчих технологій, зокрема пілатес);
- соціалізації (корекція мовних порушень, пальчикова гімнастика, дидактичні ігри);

- контролю (тематичне свято «Подорож у країну рівноваги»).

Заняття будуть проводитись двічі на тиждень на уроках фізичної культури, а також під час проведення ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультхвилин на предметних уроках та протягом дня у вільний час дітей (табл. 1).

Уроки тривалістю 45 хв проводились під керівництвом вчителів фізичного виховання, яким попередньо були надані усі матеріали розробленої технології.

Реалізація комплексів вправ технології під час фізкульт-хвилин проводилась спільно з учителями, які керують предметними уроками.

Використання дітьми комплексів вправ для домашнього виконання та рухливих ігор під час самостійних занять (у позашкільний час) заохочувалось класними керівниками, які були попередньо проінструктовані, а також батьками у межах реалізації інтегрованої програми «Сім'я–школа».

В процесі реалізації розробленої технології діти навчаються чітко, ритмічно, в певному темпі виконувати різні фізичні вправи на основі показу вчителя та з опорою на словесні характеристики, а також під музику; вдосконалення координаційних здатностей в основному побудовано за принципом розучування якомога більшої кількості різноманітних рухів, що застосовуються в різних ситуаціях і різних умовах. Це сприяє збільшенню за-

Таблиця 1 – Форми реалізації технології корекції порушень координаційних здатностей молодших школярів з вадами слуху

Форма	Особливості реалізації
Уроки фізичної культури	Розрахована на 60 занять, двічі на тиждень
Фізкульт-хвилинка на предметних уроках	Комплекси для зняття розумового напруження разом із комплексом вправ для корекції порушень координаційних здатностей
Ранкова гігієнічна гімнастика	Проводиться до уроків, передбачає включення п'яти–восьми вправ, з використанням вправ на корекцію порушень статичної рівноваги
Організовано рухливі ігри на перервах	Комплекс рухливих ігор, переважно на корекції порушень орієнтації у просторі (в осінньо-весняний період проводиться на вулиці)
Фізкультурні свята, вікторини, конкурси	Тематичне свято «Подорож в країну рівноваги». Проведення змагань-естафет серед дітей загальноосвітніх шкіл (блок соціалізації). Ряд заходів у межах інтегрованої нами програми «Сім'я–школа»
Самостійні заняття	Зошит для контролю результатів покращення координаційних здатностей

пасу рухових навичок, розширенню функціональних можливостей рухового аналізатора в цілому.

Необхідно зазначити, що в процесі виховання координаційних здатностей у межах технології значну роль відіграють параметри навантаження, про які вказують Т. С. Голозубець [3], Л. В. Шапкова [9]:

1. При виконанні вправ необхідно дотримуватись точності поз та положень тіла, ритмічного малюнка вправ, при перших ознаках стомлення виконання вправ необхідно припинити.

2. Завдання невисокої (40–60 %) і помірної координаційної складності (60–70 %) досить ефективні для дітей молодшого шкільного віку; вправи для розвитку координаційних здатностей на початкових етапах виконують із невисокою інтенсивністю, а на наступних етапах інтенсивність варто поступово збільшувати.

3. Процес удосконалення різних видів координаційних здатностей буває найбільш ефективним тоді, коли складність рухів коливається в діапазоні 75–90 % максимального рівня.

4. Кожна наступна вправа виконується у фазі повного відновлення працездатності, коли функціональні показники повертаються до вихідного рівня (такий режим навантаження і відпочинку характерний для розвитку координаційних швидкісних і силових здатностей).

5. Кількість повторень при нетривалій роботі в кожній вправі може коливатися від 6 до 12 разів, при тривалій роботі кількість повторень скорочується до 2–3 разів.

6. Оптимальним режимом для дітей з обмеженими можливостями вважається величина навантаження, при якій частота серцевих скорочень не перевищує 150–160 уд·хв⁻¹. Принцип оптималь-

ності педагогічних впливів представлений в адаптивному фізичному вихованні, який полягає в тому, що для слабкочуючих дітей оптимальна міра впливу фізичного навантаження на організм полягає в стимуляції адаптаційних і компенсаторних процесів.

7. Індивідуальний контроль і корекція в процесі занять. Орієнтуватися потрібно не на усереднені, а на індивідуальні показники розвитку координаційних здатностей, що дозволяють визначити сенситивні зони найближчого розвитку для кожної дитини.

Висновки

Особливостями розвитку молодших школярів зі зниженим слухом є відставання показників фізичного розвитку, зокрема показників координаційних здатностей. Актуальним є пошук нових засобів, організаційно-методичних підходів, що мають корекційно-компенсаторну спрямованість у процесі адаптивного фізичного виховання з урахуванням рівня розвитку координаційних здатностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху залишається відкритим питанням.

З метою корекції порушень координаційних здатностей молодших школярів зі зниженим слухом нами була розроблена і теоретично обґрунтована технологія, розрахована на два семестри, яка включає в себе блоки: теоретичної підготовки, корекції порушень координаційних здатностей (з використанням платформи BOSU) та стретчингу, соціалізації та контролю.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні ефективності запропонованої технології корекції порушень координаційних здатностей у молодших школярів із вадами слуху в процесі адаптивного фізичного виховання.

Література

1. *Вербина В. В.* Методика адаптивного фізического воспитания для слабослышащих дошкольников на основе использования элементов детского фитнеса / В. В. Вербина // Учен. зап. – 2011. – № 11(81). – С. 44–48.
2. *Випасняк І. П.* Соціальна інтеграція глухих дітей на основі рухової активності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02. / І. П. Випасняк. – Л., 2007. – 19 с.
3. *Голозубець Т. С.* Методика АФВ глухих детей младшего школьного возраста с использованием креативных средств физической культуры: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Т. С. Голозубець; Дальневост. гос. акад. физ. культуры. – Хабаровск, 2005. – 22 с.
4. *Киргизов А. П.* Разработка и реализация оздоровительно-коррекционного процесса по физическому воспитанию у глухих детей: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / А. П. Киргизов. – ГОУ ВПО Забайкал. гос. гуманит.-пед. ун-та им. Н. Г. Чернышевского. – Улан-Удэ, 2011. – 23 с.
5. *Королев С. А.* Методика воспитания двигательных-координационных способностей глухих и слабослышащих детей 4–7 лет в специальных дошкольных учреждениях: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / С. А. Королев. – М., 2004. – 19 с.
6. *Крамаренко А. Л.* Методика повышения двигательной активности глухих младших школьников на основе использования средств аудиовизуального воздействия: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / А. Л. Крамаренко; Дальневост. гос. акад. физ. культуры. – Хабаровск, 2009. – 24 с.

7. *Насраллах Зіяд Хмаїді Ахмад*. Корекція порушень постави слабочуючих школярів засобами фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02. / Зіяд Хмаїді Ахмад Насраллах. – К., 2008. – 20 с.

8. *Осколкова Е. А.* Адаптивное физическое воспитание в системе профессиональной адаптации учащихся специальных (коррекционных) общеобразовательных учреждениях: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Е. А. Осколкова. – М., 2008. – 24 с.

9. *Шапкова Л. В.* Частные методики адаптивной физической культуры: учеб. пособие / под ред. Л. В. Шапковой. – М.: Сов. спорт, 2004. – 464 с.

References

1. *Verbina V. V.* Methods of adaptive physical education for hearing-impaired preschool children through the use of elements of children's fitness / V. V. Verbina // *Uchenyye zapiski*. – N 11 (81). – 2011. – P. 44–48.

2. *Vypasnyak I. P.* Social integration of deaf children through physical activity: author's abstract for Ph.D. in Physical Education and Sport: spec. 24.00.02 / I. P. Vypasnyak. – Lviv, 2007. – 19 p.

3. *Golozubets T. S.* Technique APV deaf children of primary school age with creative means of physical culture: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics / T. S. Golozubets. – Far-Eastern State. Academy Phys. culture. – Khabarovsk, 2005. – 22 p.

4. *Kirgizov A. P.* Development and implementation of health-correction process in physical education in deaf children: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 13.00.04 / A. P. Kirgizov. – SEI HPE Trans-Baikal State. Ped. University named after N. G. Chernyshevsky. – Ulan-Ude, 2011. – 23 p.

5. *Korolev S. A.* Technique of education of motor-coordination abilities of deaf children 4–7 years in special preschools: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics / S. A. Korolev. – Moscow, 2004. – 19 p.

6. *Kramarenko A. L.* Technique of increase of motor activity of the deaf junior schoolchildren on the basis of use of audiovisual effects: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: 13.00.04 / A. L. Kramarenko. – Far Eastern State Academy of Physical Culture. – Khabarovsk, 2009. – 24 p.

7. *Nasrallah Hmayidi Ziad Ahmad* Correction of posture hearing-impaired pupils by means of physical education: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: spec. 24.00.02 / Hmayidi Ziad Ahmad Nasrallah. – Kyiv, 2008. – 20 p.

8. *Oskolkova E. A.* Adaptive physical education in the professional adaptation of pupils of special (correctional) educational institutions: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: spec. 13.00.04 / E. A. Oskolkova. – Moscow, 2008. – 24 p.

9. *Shapkova L. V.* Private method adaptive physical education: teaching guide / ed. by L. V. Shapkova. – Moscow: Sov. sport, 2004. – 464 p.